

Јелена Стефановић

РОДНИ СТЕРЕОТИПИ У РОМАНИМА ЛЕКТИРЕ ДРУГОГ ЦИКЛУСА
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију 12. 7. 2016, Сенат Универзитета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>Др Ивана Живанчевић Секеруш, редовна професорка, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 25. 2. 2010, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – менторка;</p> <p>Др Владислава Гордић Петковић, редовна професорка за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност, 3. 10. 2008, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – чланица комисије;</p> <p>Др Биљана Сикимић, научна саветница, ужа научна област: Етнолингвистика, 18. 2. 2015, Балканолошки институт САНУ, Београд – чланица комисије;</p> <p>Др Светлана Томин, редовна професорка, Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 28. 3. 2013, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – чланица комисије;</p> <p>Др Љиљана Пешикан-Љуштановић, редовна професорка за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 8. 7. 2010, Филозофски факултет у Новом Саду – председница комисије.</p>
II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Јелена (Зоран) Стефановић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 6. мај 1969. године, Ужице, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив</p>

– Филолошки факултет Универзитета у Београду, Српска књижевност и језик са општом књижевношћу, професорка српске књижевности и језика са општом књижевношћу
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2007. Родне студије
5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: –
6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: –
III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: РОДНИ СТЕРЕОТИПИ У РОМАНИМА ЛЕКТИРЕ ДРУГОГ ЦИКЛУСА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.
САДРЖАЈ АПСТРАКТ 1 ABSTRACT..... 3 I. УВОД 5 II. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР..... 13 1. (Родни) стереотипи: когнитивне пречице и/или пут до дискриминације? ... 13 2. Родни стереотипи и феминистичка књижевна критика..... 21 3. Проучавање родних стереотипа у књижевности за децу..... 34 III. РОДНИ СТЕРЕОТИПИ У РОМАНИМА ИЗ ЛЕКТИРЕ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОБРАЗОВАЊА 42 1. Родни стереотипи у романима из обавезне лектире за други циклус образовања..... 42 1.1. Бели господар: Робинсон Крусو, Данијел Дефо 42 1.2. Нормативна мушкост: Том Сојер, Марк Твен 51 1.3. Гнев очева: Хајдуци, Бранислав Нушић 62 1.4. Патријархално-ратнички модел родних улога: Хајдук Станко, Јанко Веселиновић 75 1.5. Традиционални наспрам еманципаторског модела женскости: Поп Ћира и поп Спира, Стеван Сремац 88 1.6. Метафорична женскост: Мали Принц, Антоан де Сент Егзипери 99 2. Родни стереотипи у романима из допунског избора за други циклус образовања... 109 2.1. Алфа мужјак: Глас дивљине, Џек Лондон..... 109 2.2. Маскулини модел заштитника: Кроз пустињу и прашуму, Хенрик Сјенкјевич..... 119 2.3. Доказивање мушкости: Дечаци Павлове улице, Ференц Молнар 132 2.4. Идеално женско у хајдучкој дружини: Орлови рано лете, Бранко Ћопић..... 141 2.5. Осетљиви сексиста: Ловац у житу, Џером Дејвид Селинџер 153 2.6. Непоразена мушкост: Старац и море, Ернест Хемингвеј 164 2.7. Ни овца ни лав: Гласам за љубав, Гроздана Олујић 173 2.8. Клише мушкости: Атлантида, Дејвид Гибинс 183 IV. МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП РОМАНИМА ИЗ ЛЕКТИРЕ ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОБРАЗОВАЊА 192

1. Модели методичких приступа романима из обавезне лектире за други циклус образовања који уважавају родну перспективу.....	192
1.1. Робинсон Крусо, Данијел Дефо: конструисање и деконструисање другости.....	192
1.2. Доживљаји Тома Сојера Марка Твена: замена родних улога	202
1.3. Хајдуци, Бранислав Нушић: драматизација Цврцине приче.....	209
1.4. Хајдук Станко Јанка Веселиновића: интерпретативно читање Јеличине побуне....	216
1.5. Поп Ћира и поп Спира Стевана Сремца: ликови Јуле и Меланије	224
1.6. Мали Принц Антоана де Сент Егзиперија: однос према жени и љубави...	231
2. Модели методичких приступа романима из допунског избора за други циклус образовања који уважавају родну перспективу	243
2.2. Кроз пустињу и прашуму, Хенрик Сјенкјевич: компаративна родна анализа главних ликова ...	253
2.3. Дечаци Павлове улице Ференца Молнара: мотив вршњачког насиља ...	264
2.4. Орлови рано лете, Бранко Ћопић: родни аспекти у кључним сегментима романа.....	274
2.5. Ловац у житу, Селинцер: суђење Холдену Колфилду	283
2.6. Старац и море Ернеста Хемингвеја: анализа порука о нормативном маскулинитету	292
2.7. Гласам за љубав, Гроздана Олујић: коришћење и одбацивање родних стереотипа у карактеризацији ликова	299
2.8. Атлантида, Дејвид Гибинс: родни стереотипи у служби жанра	309
IV. ЗАКЉУЧАК	320
ЛИТЕРАТУРА.....	331
ИНДЕКС ИМЕНА	347

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Рад Јелене Стефановић (обима 357 страна) подељен је у пет поглавља. У прва два (*Увод* и *Методолошки оквир*) излажу се и дефинишу основна полазишта, сврха и циљеви рада, његов методолошки основ и носећи термини, пре свега стереотип, род, пол, феминистичка критика и др.

Основни предмет рада Јелене Стефановић јесте феминистичка анализа 14 романа из лектире за основну школу, од петог до осмог разреда, како оних који су обавезни: *Робинсон Крусо* Д. Дефоа, *Доживљаји Тома Сојера* М. Твена *Хајдуци* Б. Нушића, *Поп Ћира и поп Спира* С. Сремца, *Мали принц* А. Егзиперија, *Хајдук Станко Ј. Веселиновића*; тако и оних који се налазе у допунском избору: *Орлови рано лете* Б. Ћопића, *Дечаци Павлове улице* Ф. Молнара, *Зов дивљине* Ц. Лондона, *Кроз пустињу и прашуму* Х. Сјенкјевича, *Гласам за љубав* Г. Олујић, *Ловац у житу* Ц. Селинцера, *Старац и море* Е. Хемингвеја и *Атлантида* Д. Гибинса. Реч је о делима која дају „богат материјал за анализу родних стереотипа“, а која се, према суду кандидаткиње углавном посматрају као „родно неутрална“, чиме се, сматра она, у суштини манифестује особено „родно слепило“, односно, неуважавање значаја категорије рода.

Кандидаткиња с правом истиче да је ово родно слепило, које обележава избор лектире за други степен основношколског образовања, посебно значајно због тога што се ова дела обраћају младим читатељкама и читаоцима, који су изузетно пријемчиви за поруке понуђених дела, пошто још увек нису развили и однеговали критичку дистанцу према њиховој идеолошкој равни. Овако гледано, рад Јелене Стефановић осветљава једну врсту „уклетог круга“: лектира деци која још увек немају развијену критичку дистанцу нуди дела у којима су женски ликови мање заступљени и у којима се и женски и мушки ликови приказују у стереотипним родним улогама, а тиме, истовремено, потискује

пожељни развој њихове критичке свести и родне сензибилности. Кандидаткиња истиче да овакво стереотипно представљање родних улога утиче на дечје опажање шта јесте друштвено прихватљиво понашање. Ово може имати дијаметрално супротне учинке: с једне стране може подстицати дете да некритично прихвата постојеће друштвене односе, па и властиту родну позицију као „природну“ и унапред дату, или, насупрот томе, ако се обезбеди одговарајући аналитички и методички приступ, може подстаћи децу да развију критичност и усвоје другачије родне ставове, не мислећи се с унапред датим „местом у друштву“.

У централном делу свог рада, који чине поглавља III. *Родни стереотипи у романима из лектуре за други циклус образовања* и IV. *Методички приступ романима из лектуре за други циклус образовања*, Јелена Стефановић критички деконструира сваковрсне родне стереотипе, које препознаје у тематском и идејном слоју романа; у андроцентричној приповедној перспективи; у обликовању простора као женског (приватног) и мушког (јавног), при чему се ауторка позива „на стереотипне категорије књиге за дечаке и књиге за девојчице“, којима се у својим радовима бавила Марија Николајева.

Ауторка детаљном, природи дела примереном анализом, уз позивање на врло широк круг научних и критичких студија, показује доминантне видове родних (и не само родних) стереотипа у разматраним романима.

Тако се у потпоглављу насловљеном *Бели господар: Робинсон Крузо*, роман Данијела Дефоа анализира као „мушка авантуристичка прича“, чији јунак има „све родно стереотипне мушке особине“ (независтан је, рационалан, амбициозан, упоран, самопоуздан и има неограничену слободу кретања). Изузев повремених, врло оскудних реминисценција Робинзонових на мајку и жену, у Дефоовом делу нема женских ликова, већ се цео роман заснива на концепту хегемонског маскулинитета, као остваривање доминације над природом острва и над „урођеником“, Петком. Овај концепт маскулинитета ауторка, с правом, повезује с „капитализмом, национализмом, империјализмом и милитаризмом“.

Твенов *Том Сојер* у анализи Јелене Стефановић оличење је „нормативне мушкости“. Ауторка детаљно анализира оне аспекте лика које сматра стереотипним и на којима почива глорификација мушкости „и вредности америчког грађанског друштва“, које су учиниле да се на овом Твеновом лику заснује „бренд америчког дечака који очарава и забавља, позива на имитацију и буди носталгију за дечаштвом код одраслих мушкараца“. Родне стереотипе ауторка детаљно анализира и на примеру женских ликова, показујући како је њихова основна функција да буду социјални и психолошки фон на којем се пројектује Томов лик.

Нушићеви *Хајдуци* анализирани су детаљно, са становишта аутопоетичких исказа, наративних модела и обликовања ликова. Родне стереотипе ауторка посматра и с обзиром на особену дистрибуцију моћи у роману: главни ликови су дечаци, они имају имена и надимке и делују и ван простора куће, док су њихове мајке и сестре везане искључиво за простор куће и именоване само преко сродничких релација с мушким ликовима. „Женске и мушке породичне улоге изграђене су на бинарним опозицијама, мајке су брижне и нежне, а очеви строги и насилни“. Посебну пажњу ауторка посвећује анализи завршне сцене дечјег хајдуковања. Батинање несудоњених хајдука на друму она тумачи као „начин јавног срамоћења, застрашивања и производње маскулинитета“.

Веселиновићев *Хајдук Станко* Јанка Веселиновића посматран је као дело које садржи патријархално-ратнички модел родних улога. Ауторка истиче да су Веселиновићу већ његови савременици пребацивали конзервативност и заговарање преживелих културних модела, као и то да су критички судови о овом роману углавном негативни,

што ипак није нарушило широку популарност дела, па ни засметало његовом укључењу у школску лектуру као особен вид канонизације. Присуство родних стереотипа показује се у обликовању свих ликова дела. При том је посебно успела анализа лика Јеличине мајке Круније и њеног апсолутног прихватања патријархалног културног модела, с подразумеваном контролом женске сексуалности и стереотипним схватањем о мушкој интелектуалној супериорности. Ова идеализација патријархалног света подразумева мушку доминацију у јавном и приватном животу.

Роман *Поп Ђура и поп Спира* Стевана Сремца анализира се са становишта два модела женскости: традиционалног („послушност, пасивност, необразованост, скромност, стидљивост, простодушност, природност, вредноћа, материнство и усмереност на приватни простор“) и еманципаторског („испољавање сопствене воље, образованост, амбициозност, активност, отменост, елоквентност и окренутост ка јавном простору“), који се, пре свега, сагледавају у обликовању Јулиног и Меланијиног лика. И сви остали женски ликови сагледани су у светлу негативних родних стереотипа – на супрот простодушним и доброћудним поповима падајуће су (као и жене уопште) завидљиве, манипулативне, оне које уносе раздор у заједницу, брбљиве су и сплеткашице, док се њихова улога у друштву, мимо простора куће и кухиње своди на рефлектовање професионалних улога и статуса њихових мужева.

Мали Принц Антоан де Сент Егзиперија анализира се преко представа о жени и љубави. Ауторка указује на то да је идеологија патријархата дубоко уткана у идејни слој романа (што је занемарено у досадашњим тумачењима). У анализи се разобличавају родни стереотипи помоћу којих је конструисан лик руже и осветљава однос доминације и подређености између Малог Принца и руже. Обликујући метафору руже Егзипери, сматра ауторка, „ограничава своју конструкцију женског идентитета на типичне родне стереотипе“, који намећу се помоћу андроцентричне приповедне перспективе. Тако ружина лепота постаје њено главно ограничење. Она је крхка, везана за планету и непокретна и зато зависна од Принца, који се тако ставља у доминантну улогу заштитника.

Поред „обавезних“ дела за лектуру у раду су анализирани и романи из допунског избора: *Глас дивљине* Цека Лондона, *Кроз пустињу и прашуму* Хенрика Сјенкјевича, *Дечаџи Павлове улице* Ференца Молнара, *Орлови рано лете* Бранка Ћопића, *Ловац у жити* Церома Дејвида Селинцера, *Старац и море* Ернеста Хемингвеја, *Гласам за љубав* Гроздане Олујић и *Атлантида* Дејвида Гибинса. Сва ова дела разматрана су са становишта родних стереотипа и с њима повезаног односа према патријархалном моделу културе. Јелена Стефановић у свим овим делима открива доминацију стереотипног мачизма и пожељних мушких својстава: физичке снаге, агресивности, неустрашивости, доминантности, памети, самопоуздања, немилосрдности, амбиције, одлучности, компетитивности, спремности да се крше правила.

Суд који ауторка изриче о Лондоновом роману могао би се, у великој мери, применити на сва ова дела: „Агресивност се у роману велича као кључна ознака мушкости, а насиље представља као начин устројавања заједнице.“ Они мушки ликови који немају у пуној мери оваква пожељна својства, попут редова Немчека из Молнарског романа, који је „мали плави дечак“, по цену живота теже да се приближе таквом моделу мушкости. Тако, указује ауторка, ако плачу, онда то чине зато што су „ипак деца“, попут Сташе у Сјенкјевичевом роману, или, попут Селинцеровог главног јунака, Холдена Колфилда, испољавају нетипичну осетљивост. Међутим, и за Холдена је карактеристично да своју „немушку“ емотивност прикрива бесом (кад чује да му је брат умро, он песницом ломи прозоре на гаражи и сломи шаку). Сем тога, неуротичност и емотивност не спречавају Селинцеровог јунака да има и исказује родно стереотипне

ставове, попут свођења жена на тело или страха од вештичје природе жена. Маскулине родне стереотипе ауторка препознаје и у Хемингвејевом роману *Старац и море*. Борба испуњава и обликује живот мушкарца, а „непорожена мушкост“ се јавља као императив, као „нека врста моралног кода по коме је држање у тој борби важније од њеног исхода“.

Родни стереотипи и наглашено маскулина перспектива, показује ауторка, могу бити условљени и жанровском природом дела. Тако Гибинс, по њеном суду, „не успева да напише уметнички значајан роман нити се чини да му је то намера“, али свесно користи родне стереотипе, што је условљено жанровским и, нарочито, комерцијалним захтевима: у роману „написаном за мушку публику“ доминирају патрилинеарно умрежени мушки ликови, као једини удеоници у моћи, институционалној, научној, војној, финансијској.

Родни стереотипи наглашено су присутни, показује ауторка у обликовању ликова жена. Без обзира на то је ли реч о мизогиним, негативним стереотипима какве оличава Мерцедес, једини женски лик у Лондоновом роману, или о позитивним, какве оличава Нели у Сјенкијевичевом делу (нежна, крхка, пасивна, детињаста, наивна, љупка) – ови стереотипи чине од женских ликова (ако их уопште има у делу) пасивна бића, могућа само у пару с мушким заштитником, беспомоћна или деструктивна и спутавајућа.

Као изузетак од оваквог стереотипног обликовања ликова, а тиме општег и идеолошког плана романа за младе, ауторка анализира роман једине ауторке у избору за лектуру Гроздане Олујић. На симболичком нивоу нестереотипно обликовање ликова у роману *Гласам за љубав* добро осветљава дилема главног јунака Бобе који „не жели да буде мек, пасиван, жртва (феминине карактеристике), али, истовремено, не може да буде ни грабежљив, немилосрдан, мачо (маскулине карактеристике)“. И лик Рашиде је, како показује ауторка, од именована, преко изгледа, до понашања и функције у роману представљен углавном родно нестереотипно. Истина, ауторка и овде открива неке од типичних родних стереотипа какви су: женска блискост с природом и мушка с културом; „стереотип о манипулативној жени која је увек крива за поступке мушкарца“, подела жена на курве и светице или идеализовани лик мајке и ликови Бодиного оца и очуха. Међутим, овај роман јесте одклон од преобладајуће родне стереотипности школске лектире.

Полазећи од модела методичких приступа разматраним романима који уважавају родну перспективу ауторка у четвртог поглављу свог рада нуди могуће нове приступе разматраним делима. Ови приступи су, превасходно, условљени природом конкретног дела и то, заједно с наглашеном родном сензитивношћу и критичким приступом делу, те полемичким односом према родно несензитивним читањима, јесте несумњиви квалитет и овог сегмента рада и тезе у целини.

За свако од анализираних дела ауторка нуди специфичан приступ и даје развијену структура часа (или часова). Ти приступи подразумевају компаративну анализу мушких и женских или женских и женских ликова с родног становишта (тамо где и једни и други постоје), или разматрање маскулинитета јунака и начина његовог обликовања. Поред другости засноване на роду у анализама се указује и на другост засновану на раси, вери нацији. Предложени рад на часу је наглашено разнолик: драматизација, интерпретативно читање, дебата, мини-истраживање, суђење, дискусија, интегрални приступ, рад на тексту, а приступ раду је такав да искључује механичну репродукцију и захтева озбиљни критички и мисаони ангажман.

Овај сегмент рада показује веома добро познавање методичке литературе и праксе, али и особену наставничку маштовитост, ангажованост и спремност на приступе који могу изазвати полемички одзив и код ученика и код родитеља и код колега. Ово нам се чини

драгоценим, пре свега због тога што представља отклон од „отаљавања“ лектире преко површних интерпретација или препричавања, било с интернета, било „из књиге“, а сем тога, може допринети да ученици критички сагледају родне стереотипе и механичко репродуковање патријархалних родних односа.

Закључак рада сумира резултате анализе родних стереотипа и указује на које су све начине они присутни у делима за лектуру од петог до осмог разреда основне школе, те указује на потребу да се ученици сензибилизују за њихово уочавање и разумевање.

Рад садржи и *Литературу* и *Регистар имена*.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Стефановић, Ј. (2008) „Идеологија мизогиније у Дучићевом *Благу цара Радована*”, *Књижевност, друштво, политика*, Крагујевац: Филум, 163–172. **M14**
2. Стефановић, Ј. (2014) „Родна перспектива у романима *Гласам за љубав* и *Гласови у ветру* Гроздане Олујић”, *Контексти I, Зборник радова са првог међународног интердисциплинарног скупа младих научника друштвених и хуманистичких наука*, Нови Сад: Филозофски факултет, 563–569, доступно на <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2014-0> [2. 12. 2014] **M33**
3. Стефановић, Ј. и Гламочак, С. (2008) *Род у читанкама и настави српског језика у основној школи*, Ваљево: Хора **M42**
4. Стефановић, Ј. (2007) „Глас антихероине у алтернативном женском стрипу”, *Глас у језику, књижевности и култури*, Београд: Philologia, 265–273. **M52**
5. Стефановић, Ј. и Гламочак, С. (2008) „Имају ли читанке род? Род у читанкама у основној школи”, *Philologia*, 6, 27–34. **M52**
6. Стефановић, Ј. (2016) „Руже никада не треба слушати, треба их гледати и мирисати”, *Детињство*, бр. 1, XLII, 95–101. **M53**
7. Стефановић, Ј. (2013) „О политичкој коректности: О аждајо, о аждајо, изађи ми на мегдан ако жена ниси”, *Детињство*, бр. 3, XXXIX, 74–80. **M53**
8. Стефановић, Ј. (2013) „Представе о другима у збирци приповедака *Простор за мокрог пса*”, *Детињство*, бр. 1, XXXIX, 55–60. **M53**
9. Стефановић, Ј. (2012) „Родни стереотипи у романима о дружинама из лектире за основну школу”, *Детињство*, бр. 1, XXXVIII, 73–81. **M53**
10. Стефановић, Ј. (2010) „Аутономија наставница и наставника у увођењу родне перспективе у наставу српског језика”, *Аутономија ученика и наставника у учењу и настави језика и књижевности*, Никшић: Филозофски факултет Универзитета Црне Горе, 99–105. **M44**
11. Стефановић, Ј. и Гламочак, С. (2009) „Родни аспекти у настави српског језика у

основној школи – опажање ученика и ученица”, *Индивидуализација и диференцијација у настави језика и књижевности*, Никшић: Филозофски факултет Универзитета Црне Горе, 120–125. **M44**

12. Стефановић, Ј. и Гламочак, С. (2005) „Увођење родног аспекта у образовање”, *Путокази: елементи интеркултуралности у наставној пракси*, Тузла: Међународно удружење Интерактивне отворене школе, 46–51. **M44**

13. Стефановић, Ј. и Гламочак, С. (2004) Један поглед на проблем родне равноправности у обавезној лектури за старије разреде основне школе, *Родна равноправност у школи: приручник за наставнике/це*, Београд: СИДА, 57–64. (Не бодује се.)

14. Гламочак, С., Рикало, М. и Стефановић, Ј., (2012) *Разумем шта читам 8: Радни листови за српски језик: Увешбавање читалачке вештине*, Београд: Креативни центар. (Не бодује се.)

15. Стефановић, Ј., Рикало, М. и Гламочак, С. (2012) *Разумем шта читам 7: Радни листови за српски језик: Увешбавање читалачке вештине*, Београд: Креативни центар. (Не бодује се.)

15. Рикало, М., Стефановић, Ј., и Гламочак, С. (2010) *Разумем шта читам 6: Радни листови за српски језик: Увешбавање читалачке вештине*, Београд: Креативни центар. (Не бодује се.)

Збирке задатака *Разумем шта читам* намењене су развијању и проверавању читалачке вештине ученика/ца старијег основношколског узраста. Ова област раније није била препозната као важна у настави српског језика, мада је у директној вези са школским успехом. Новина је и то што се у избору текстова и конструисању задатака водило рачуна о родној равноправности (поједнака заступљеност женских и мушких ликова, представљања ликова на начин који превазилази родне стереотипе, избор тема, питања која наводе ученике/це да размишљају о разлозима подређености жена током историје.

16. Стефановић, Ј. (2007) *Recenzija knjige „Ona ima ime (o filozofiji i feminizmu)” Milene Karapetrović*, доступно на: www.online-lara.com/index.php?...ona-ima-ime-o-filozofiji-i-feminizmu [25. 10. 2010] (Не бодује се.)

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Рад Јелене Стефановић формулише низ релевантних закључака:

Ликови у романима из лектире за други циклус основног образовања и васпитања и садрже низ родних стереотипа.

Женски ликови (као и жене ауторке) у књижевним делима за децу мање су заступљени од мушких.

И женски и мушки ликови приказују се у стереотипним родним улогама што може имати штетан утицај на развој деце и доприносити репродуковању доминантне патријархалне матрице и негирању могућности другачијег конципирања односа између жена и мушкараца.

Стереотипне родне улоге с којима се може идентификовати млади читалац, који је због неразвијене критичке свести у већој мери „у власти дела“ штетне су и за девојчице и за дечаке, јер их подстичу да се понашају у складу с оним што је „родно прихватљиво“, а не у складу с властитом индивидуалношћу.

Стереотипно представљање родних улога наводи децу да не проблематизују постојеће

друштвене односе.

Наша методичка литература и критика књижевности за децу још увек се недовољно бави питањем родних идентитета и често показује особено „родно слепило“, односно, неуважавање значаја категорије рода.

Нови, родно сензитивнији, аналитички приступ романима за децу у настави језика и књижевности може понудити алтернативне родне моделе и подстаћи децу да усвоје другачије родне ставове.

Неопходно је осмишљавање нових методичких приступа одабраним романима у које ће бити укључена родна перспектива

Увођење тековина феминистичке критике у интерпретацију романа допринело би остваривању једног од главних образовних циљева наставе књижевности: *поступном, систематичном и доследном оспособљавању ученика за логичко схватање и критичко процењивање прочитаног текста.*

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Дисертација Јелене Стефановић нуди нови, критичнији и активнији приступ школској лектури. Она показује како се обавеза наставе српског језика и књижевности да допринесе остваривању образовних, васпитних и функционалних циљева (*прихватање и уважавање другог/друге без обзира на националне, верске, родне и друге разлике, васпитавању ученика у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вредности*), не може реализовати без оспособљавања ученика да активно критички сагледају родни идентитет ликова у романима из лектире и родне стереотипе које ова дела садрже. Ауторкин приступ истраживаном проблему је методолошки добро постављен, продубљен, оригиналан и научно иновативан. Њен рад наставницима српског језика у основној школи нуди нови теоријски приступ у обради књижевних дела – феминистички – који је у свету одавно прихваћен. Могући модели методичке обраде романа из лектире за други циклус образовања и васпитања, који укључују родну перспективу, маштовити су, разноврсни и подстицајни.

<p>IX. КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:</p>
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Дисертација садржи све битне елементе.</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци Ово је прва студија која се бави родним идентитетима и родним стереотипима у романима из лектире за старије разреде основне школе. Својим приступом и целином свог рада ауторка подстиче оспособљавање ученица и ученика за критичко сагледавање дела и, пре свега, ликова, њихових поступака, ставова, идеја и погледа на свет, што би требало да допринесе васпитању деце за прихватање и уважавање другог/друге без обзира на националне, верске, расне, родне или друге разлике.</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Дисертација нема недостатака који би битније утицали на резултате истраживања.</p>
<p>X. ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p>
<p>- да се докторска дисертација прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана.</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Ивана Живанчевић Секеруш, редовна професорка,
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – менторка

Др Владислава Гордић Петковић, редовна професорка,
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – чланица комисије

Др Биљана Сикимић, научна саветница,
Балканолошки институт САНУ, Београд – чланица комисије

Др Светлана Томин, редовна професорка,
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – чланица комисије

Др Љиљана Пешикан-Љуштановић, редовна професорка,
Филозофски факултет у Новом Саду – председница комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.